

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בליל א' דחנוכה תש"פ לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף קל"ה

בהדלקת המנורה בבית ה', היה מונח כחן של ישראל להכניע האויבים, ואם ישראל ממשיכין להדליק הנרות הם אבודין. ואם כן על ידי שנעשה הנס בשמן שהיו יכולין שוב להדליק הנרות, זה גרמה נצחון המלחמה, ועל כן שפיר מדליקין נרות ביום הראשון לנצחון המלחמה, להורות כי סגולת הדלקת המנורה גרמה הנצחון. ואם כן יש בהדלקת המנורה זכרון העולה לשני דברים, חדא שנעשה נס בהשמן שיוכלו לקיים מצות הדלקת המנורה. שנית שהדלקה זו גרמה אחריו נצחון המלחמה.

ומעתה שפיר אנו אומרים, 'הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים ועל הנפלאות' שנעשה לנו בהדלקת הנרות בבית ה'. וגם אנו מדליקין אותן 'על המלחמות', שעל ידי זה נתהווה להם גם נס של נצחון המלחמה, רבים ביד מעטים, וגבורים ביד חלשים. ומעתה מובן ההמשך 'וכל מצות שמונת ימי חנוכה', כי לכאורה ביום הראשון לא היה שום נס בהנרות, כי היה להם פך שמן אחד להדליק. אך יום הראשון בא לזכר נצחון המלחמות, שגרמה הפך שמן שמצאו, שעל ידי זה תהא להעלות נר תמיד. ומובן קישור שתי הדברים הראשונים.

*

והנה בלחם שמנה (לחנוכה דרוש ב) הקשה, איך הדליקו המנורה בשמן של נס, הא אמרו (תענית כד.) שאסור ליהנות ממעשה נסים ע"ש. ואיך נהנו מהשמן ההוא לקיים בה מצות הדלקת המנורה. וכתב דעל כרחק מזה מוכח דמצות לאו ליהנות ניתנו (ראש השנה כח.), ואין זה נחשב הנאה מה שעושה בו מצוה ע"ש. ואם כן שאר הנאות היו אסורים ליהנות משמן זו שנתהוה בנס.

והנה הא דאסור להשתמש לאורה, כתב רש"י (שבת כא:) הטעם, כדי שיהא ניכר שהוא נר מצוה. ובר"ן (שם) כתב דתקנוהו דומיא דמנורה ע"ש. ובעצי חיים (לחנוכה בסוגיא

הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים וכו'. הנה אנו מפרטין כאן ארבעה דברים, אשר לכאורה אין להם שום קשר זה לזה. בתחלה אומר כי הנרות הללו אנו מדליקין לזכר הנסים שעשה עמנו על ידי כהניך הקדושים. (ב) כי מצות ימי חנוכה הם שמונה ימים. (ג) שאסור להשתמש באור נרות חנוכה. (ד) ושוב חוזר לתחלתו, כי מדליקין הנרות להודות ולהלל לשמך הגדול על נסיך.

ונראה דלכאורה יש להבין מה שאמר הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים 'ועל המלחמות'. כי מצות ימי חנוכה הם שנים, חדא הלל והודאה, שנית הדלקת המנורה. כי בימי חנוכה היה לנו נצחון המלחמה, שעמדה מלכות יון הרשעה, ונתת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים. וגם נעשה לנו נס בהדלקת המנורה, שלא היה להדליק אלא יום אחד. ובשלמא בהודאה בתפלה אנו מזכירים שני הענינים יחד, שאנו מודים על הנסים ועל המלחמות וכו', כי על שניהם צריכים ליתן שבח והודאה, אבל חיוב הדלקת המנורה היא רק עבור נס הנרות, ואיך אומר שהנרות הללו אנו מדליקין גם על המלחמות.

ויש לומר כי ידוע קושיית הב"י (סימן תרע) דביום הראשון לא היה נס דנרות, כי היה להם פך שמן להדליק בו יום אחד, ולמה קבעו הנס שמונה ימים. ותירץ הפרי חדש (שם) כי יום הראשון נקבע לזכר נצחון המלחמה ע"כ. אך היא פליאה, דעל נצחון המלחמה שפיר מובן מה שתקנו הלל והודאה ביום הראשון, אבל מהו הקשר להדליק נרות על פתח ביתו, לזכרון נצחון המלחמה.

ונראה דאיתא בב"ח (שם) בשם המדרש, שאמר להם אותה רשע, מצוה אחת יש בידם, אם אתם מבטלין אותה מידם כבר הם אבודין. ואיזה זה הדלקת מנורה שכתוב בה (שמות כז-כ) להעלות נר תמיד, כל זמן שמדליקין אותן תמיד הם עומדין וכו'. עמדו וטימאו כל השמנים וכו' ע"כ. ואם כן

שבהדלקת החשמונאים בימי חנוכה היה איסור נוסף להשתמש בנרות המקדש, משום דאסור ליהנות ממעשה נסים, דאין זה נכון, כי בנסים שנעשו במקדש היו מותרים ליהנות, דשם טבע ונס הם אחדים. ועל כרחק צריכין לומר טעמא דאסור להשתמש לאורה כרש"י, כדי לעשות היכר שהדליקין אותה לזכרון הנס.

ומעתה אתי שפיר ההמשך, הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים וכו', ועל המלחמות, שבהדלקת הנרות יש זכר גם על נס נצחון המלחמה, כי סגולת הדלקת המנורה במקדש היה בה להכניע ולנצח האויבים הקמים עלינו. וראיה לזה היא, 'כל מצות שמונת ימי חנוכה', דלכאורה הרי ביום הראשון לא היה נס, כי נשאר להם פך שמן על יום אחד, ועל כרחק דתקנוהו רק על זכר נצחון המלחמה, ומדליקין גם ביום הראשון נרות, להורות כי על ידי הדלקת המנורה זכו לסגולתה לנצח האויבים.

ואם כן כיון שיש הנאת הגוף בקיום מצות הדלקת המנורה, איך הדליקו החשמונאים משמן של נס, הא אסור ליהנות ממעשה נסים. ואין לומר דמטעם מצות לאו ליהנות ניתנו היו רשאים להדליק, דהא איכא הנאה גם בהאי עלמא. ועל כרחק צריכין לומר דבנסים שבמקדש רשאים ליהנות מהם, דשם טבע ונס שוין. ואם כן אי אפשר לומר כטעם הר"ן דאסור להשתמש לאורה, לעשות זכר להנס שהיה במנורה, שהיו אסורים או להשתמש לאורה משום איסור הנאה משמן של נס, כי במקדש לא היה נוהג איסור זה. ומוכרח לומר כי 'הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם', אינו מטעם הר"ן אלא מטעמו של רש"י, 'כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על נסירך', שיהיה ניכר שהדלקתן היתה רק להודאה על הנס, ועל כן אין לנו רשות להשתמש בהן.

ויש לומר דלכן נשאר מצות הדלקת המנורה למצוה תמידית, שבימי חנוכה אנו ממשיכין בהדלקתה, לעשות מעין הדלקת המנורה במקדש, דכיון דמצוה זו סגולתה להכניע האויבים, על כן נשאר הארה ממצוה על כל ימי העולם, כאשר ישראל מפוזרים בארבע כנפות הארץ בין גויי הארץ, שסגולת מצוה זו היא להכניעם ולהשפילם שלא יוכלו לשלוט על ישראל.

וזהו גם הענין שמצינו בתנאים הקדושים שהיו נהנין גם ממעשה נסים, וביתו של רבי חנינא בן דוסא היה מלומדת בנסים, מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק (תענית כה.). כי הצדיקים הם מקדשים עצמם להיות מרכבה לקדושה, וה' שוכן עליהם, והיכל ה' המה (ירמיה ד-ז), והם עצמם מקדש ה', ועשו לי מקדש ושכנתי 'בתוכם' (שמות כה-ה) דייקא, על כן גם אצלם נס וטבע שוין, ואין איסור ליהנות ממעשה נסים. ■

דכנתה אות ד' הקשה על הר"ן, דהא דבמנורה היה אסור להשתמש לאורה הוא משום דהוי הקדש ומועלין בו, אבל בנר חנוכה, הא לא הוי השמן הקדש וכמו דאמרינן בגמרא (שם כב.) אטו נר קדושה אית ביה. וכיון דזה לא הוא מן הנס מה דהוי אסור בהנאה, אם כן אמאי בעינן בזה שיהא דומיא דמנורה יותר משאר מילי, כגון שמן זית, דלא בעינן דומיא דמנורה, וכדומה, רק בזה שהוא אסור להשתמש לאורה. אמנם יש לומר בכוננת הר"ן, דכיון דאסור ליהנות ממעשה נסים, אם כן מה שנתרבה השמן בהמנורה היה מעשה נסים, ואפילו לא היה הקדש היה אסור ליהנות ממנה כיון שהיה בא על ידי נס, על כן גם בנר חנוכה אסור להשתמש לאורה, דומיא דמנורה שהיה מעשה נסים ואסור ליהנות ממעשה נסים, כן בנר חנוכה אסור ליהנות ממנה. ואם כן מה דאסור להשתמש לאורה, הוא להראות הנס שהיה במנורה דמשום זה היה אסור להשתמש לאורה במנורה, וכן הוא בנר חנוכה ע"כ.

ובריטבי"א (ראש השנה כח.) הקשה על הא דאמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו, הגם דעצם קיום המצוה לא הוי הנאה, דלעול ניתנו על צואריהם, מכל מקום יש לו הנאת שכל מצוה ע"ש. ותירץ בשו"ת בית יצחק (או"ח סימן נו אות ה) דכיון דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין ט:), ובאיסורי הנאה אסור רק הנאת הגוף בעולם הזה ולא הנאת הנפש לעולם הבא ע"ש. אך לפי מה שנתבאר לעיל, הרי בהדלקת המנורה יש סגולה של הנאת הגוף גם בעולם הזה, שעל ידו אנו יכולין לאבד הקמים עלינו, ובזה יש גם הנאת הגוף. ואם כן במצות הדלקת המנורה, שפיר יש הנאה בהאי עלמא, ולא אמרינן בזה מצות לאו ליהנות ניתנו. ואם כן הדרא קושיא לדוכתיה איך הדליקו החשמונאים בשמן של נס, הא אסורה בהנאה.

ואולי יש לומר, דהא דאין ליהנות מן הנס, היינו רק בנס שנתהוה חוץ למקדש, דעולם כמנהגו נוהג, וה' סידר עולמו בדרכי הטבע, ועל כן אין ליהנות משינוי הטבע. אבל המקדש מעונו של הקב"ה, אינו נכנע תחת דרכי הטבע, ונס וטבע שוין שם. ועשרה נסים נעשו בבית המקדש כו', עומדים צפופים ומשתחווים רווחים (אבות ה-ה), ומקום ארון אינו מן המדה (יומא כא), שאין בה תפיסת מקום כלל, והכל שם בלי מדידה והגבלה. ואם כן במקדש נס וטבע שוין, ושפיר רשאיין ליהנות שם ממעשה נסים. ולא עוד אלא שאמרו (שם ט:): בשעה שבנה שלמה בית המקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב, והיו מוציאין פירות בזמניהן, וכיון שהרוח מנשבת בהן היו נושרין פירותיהן שנאמר (תהלים עב-טו) ירעש כלבנון פרו, ומהן היתה פרנסה לכהונה ע"כ. הרי להדיא שהיו הכהנים מותרים ליהנות ממעשה נסים שבמקדש. וממילא גם בעניינינו שפיר היו מותרים להדליק בשמן של נס, ואין בה איסור הנאה כלל.

ואם כן לפי זה, שוב אי אפשר לומר כהר"ן דטעמא דאסור להשתמש לאורה היא משום לעשות זכר להנס במקדש,